

הכנסת מרכז המחקר והמידע

ב' בטבת תשע"ו
14 בדצמבר 2015

לכבוד

חבר הכנסת אברהם נגוסה

יושב-ראש ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות

שלום רב,

הנדון: נתונים על שחרור מוקדם של יוצאי אתיופיה משירות צבאי

להלן נתונים על שחרור מוקדם של יוצאי אתיופיה משירות צבאי, לקראת דיון בוועדת העלייה, הקליטה והתפוצות בנושא: שחרור מוקדם מצה"ל של חיילים יוצאי אתיופיה, שיתקיים ב-15 בדצמבר 2015. נציין כי חלק מהנתונים נמסרו למרכז המחקר והמידע של הכנסת מצה"ל כמענה לפנייתנו בנושא: שירות עולים ובני עולים בצה"ל, שנשלחה ביוני 2015 ונענתה ב-18 באוקטובר 2015.¹

1. שיעורי גיוס

בדוח מבקר המדינה 63 שפורסם בשנת 2013 צוין כי שיעור הגיוס בקרב יוצאי אתיופיה בשנת 2010 היה 86.3%, ואילו שיעור הגיוס הכללי היה 74%. עובדה זו, לטענת המבקר, "יכולה להעיד על מוטיבציה גבוהה, אך לאחר הגיוס חל שבר, וחיילים יוצאי אתיופיה נקלעים לליקויי שירות (נשירה, עריקות וכליאה) בשיעורים גבוהים".²

בטבלה שלהלן מוצגים שיעורי המתגייסים ילידי 1991–1993, בחלוקה מגדרית. נבקש להבהיר כי לפי הגדרת הצבא, חייל יוצא אתיופיה הוא מי שלפחות אחד מהוריו נולד באתיופיה, או שהוא עצמו נולד באתיופיה.³

---

¹ הנתונים התבקשו לטובת דיון שקיימה ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות בנושא: שירות עולים חדשים ובני עולים בצה"ל, ב-19 באוקטובר 2015. עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

² מבקר המדינה, דוח שנתי 63 לשנת 2012 ולחשבונות שנת הכספים 2011, היבטים בקידום של יוצאי אתיופיה – פגמים מהותיים בניהול תוכנית לאומית, עמ' 43.

³ נתוני הגיוס על שנתוני לידה 1994 ואילך טרם התייצבו. עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

יש לציין כי האחוזים נגזרו מקבוצת השנתון החייבת בגיוס לפי חוק שירות ביטחון (נוסח משולב), התשמ"ו-1986. סא"ל קרן בן-נתן קרוגר, ראש ענף תכנון ומחקר, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, שיחת טלפון, 8 בנובמבר 2015. מי שאינו נכלל בקבוצת השנתון הם מקבלי הפטור משירות צבאי, ועל-פי הנהוג בישראל, מדובר בגברים ונשים מקבוצות אוכלוסייה כגון מוסלמים, נוצרים ודרוזים תושבי רמת-הגולן. כמו כן, סעיף 36 לחוק שירות ביטחון מסמך את שר הביטחון לפטור או לדחות את שירותם הצבאי של מועמדים לשירות אם ראה לנכון לעשות כן מטעמים הקשורים להיקף הכוחות או לצורכי חינוך, התיישבות ביטחונית ומשק לאומי, מטעמי משפחה או מטעמים אחרים כמפורט בחוק. להרחבה: אוריגנה אלמסי, השירות הלאומי-אזרחי בישראל, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ספטמבר 2014, עמ' 8.

טבלה מס' 1 – שיעור הגיוס לצה"ל בקרב ילידי הארץ ויוצאי אתיופיה בשנתוני הגיוס 1991–1993, בחלוקה מגדרית (באחוזים) ⁴			
מגדר	שנתון גיוס	ילידי הארץ	יוצאי אתיופיה
גברים	1991	75.6	90.6
	1992	75.0	89.3
	1993	73.5	89.1
נשים	1991	58.3	55.8
	1992	58.2	61.2
	1993	57.9	57.4

לפי הטבלה, שיעור הגיוס לצה"ל בקרב גברים יוצאי אתיופיה גדול משמעותית משיעור הגיוס בקרב ילידי ישראל, ובקרב נשים יוצאות אתיופיה השיעור דומה לשיעור הגיוס בקרב ילידות הארץ.

2. שיעורי הנשירה משירות צבאי

להלן שיעורי הנשירה בשנתוני השחרור 2012–2014, בחלוקה מגדרית.

טבלה מס' 2 – שיעורי הנשירה מצה"ל בשנתוני השחרור 2012–2014 (באחוזים) ⁵				
מגדר	שנתון שחרור	ילידי הארץ	יוצאי אתיופיה	אחוז הנשירה הכולל
גברים	2012	13.7	24.8	16.7
	2013	14.5	21.9	16.7
	2014	15.0	23.5	16.5
נשים	2012	7.2	11.4	7.5
	2013	7.2	11.3	7.5
	2014	7.6	12.7	8.5

מהטבלה עולה כי שיעור הנשירה משירות צבאי בקרב חיילים יוצאי אתיופיה גדול מ-20%, והוא גדול באופן ניכר הן משיעור הנשירה בקרב ילידי הארץ (13%–15%) והן משיעור הנשירה הכולל של חיילים (כ-16%); שיעור הנשירה בקרב חיילות יוצאות אתיופיה הוא כ-11%, וגם הוא גדול משיעור הנשירה בקרב חיילות ילידות הארץ (כ-7%) ומשיעור הנשירה הכולל של חיילות (כ-7%).

⁴ עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

⁵ ש.ם.

3. עילות שחרור של חיילים יוצאי אתיופיה

בדוח מבקר המדינה 63 שפורסם בשנת 2013 הוזכרו כמה סיבות אפשריות לליקויי השירות (נשירה, עריקות וכליאה בשיעורים גבוהים) של חיילים יוצאי אתיופיה, ובהן: רקע כלכלי – חלק ניכר מהחיילים באים מבתיים עם בעיות כלכליות ונאלצים לסייע בפרנסת המשפחה; רקע תרבותי – פערים תרבותיים בין החייל לבין הוריו, היוצרים קונפליקט המותיר חיילים ללא מעגל תמיכה ראשון בחשיבותו, ופערים תרבותיים בין מפקדים לידי הארץ לבין חיילים יוצאי אתיופיה, המובילים לחוסר הבנה ולפרשנות לא נכונה של התנהגויות; שיבוץ בצבא – נתוני הגיוס של יוצאי אתיופיה מגבילים את אפשרויות השיבוץ שלהם לכאלה שאינן מביאות למיצוי כישוריהם, לעומת תפקידים איכותיים, פיקוד זוט וקצונה, כך שלמרות המוטיבציה הגבוהה מתעוררים בהם רגשי קיפוח וחוסר אמונה ביכולותיהם האישיות, וטיב השירות שלהם נפגם; מחסור במודלים לחיקוי עקב מיעוט קצינים יוצאי אתיופיה; קשיי הסתגלות למסגרת הצבאית בכלל וקשיי השתלבות ביחידה בפרט.⁶

באותו הדוח של מבקר המדינה נכתב כי בשנת 2010 "נשרו יותר מ-20% מהחיילים יוצאי אתיופיה במהלך השירות. 66% מהם בעיקר עקב מה שמוגדר בצבא 'התנהגות רעה חמורה', והיתר עקב בעיות גופניות ונפשיות ואי-התאמה".⁷ בטבלאות 3 ו-4 שלהלן מוצגים הנתונים על שיעור הנשירה של חיילים וחיילות יוצאי אתיופיה בשנים 2007–2010, לפי סיבת הנשירה, שנמסרו בעבר למרכז המחקר והמידע של הכנסת. נציין כי אין ברשותנו נתונים מעודכנים על שיעורים אלה. כמו כן, על-פי תשובת משרד הביטחון, נתוני הנשירה שהוצגו לעיל בטבלה 2 אינם ניתנים להשוואה עם נתוני הנשירה בטבלאות שלהלן, עקב שינוי בשיטת המדידה, שלא מאפשר השוואה מהימנה בין הנתונים.⁸

טבלה מס' 3 – שיעור הנשירה מצה"ל בקרב חיילים יוצאי אתיופיה לפי סיבת הנשירה, בשנתוני השחרור 2007–2010 (באחוזים) ⁹							
שנת שחרור	שיעור הנושרים לפי סיבת נשירה						שיעור כלל הנושרים
	גופני	נפשי	פרט	אי-התאמה	התנהגות רעה או חמורה	שיעור הנושרים בקרב יוצאי אתיופיה	
2007	2.1	4.3	5	12.1	4.3	27.7	17.1
2008	2.1	3.3	2.8	1.9	12.6	22.6	14.4
2009	2.7	3	1	0.9	10.2	17.9	14.3
2010	2	3.7	0.6	0.6	13.5	20.4	15.4

לפי הטבלה, בשנים 2007–2010 ירד שיעור הנשירה בקרב חיילים יוצאי אתיופיה מ-27.7% ל-20.4%, אך עדיין היה גדול באופן ניכר משיעור הנשירה של כלל החיילים. עוד עולה שבשנים 2008–2010 סיבת

⁶ מבקר המדינה, דוח שנתי 63 לשנת 2012 ולחשבונות שנת הכספים 2011, [היבטים בקידום שילובם של יוצאי אתיופיה – פגמים מהותיים בניהול תוכנית לאומית](#), עמ' 43-44.

⁷ שם, עמ' 44.

⁸ עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

⁹ פלורה קוך דבדוביץ', [השתלבות יוצאי אתיופיה בצה"ל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בדצמבר 2011.

הנשירה המרכזית של יוצאי אתיופיה הייתה "התנהגות רעה או חמורה", ובאותן השנים שיעור הנשירה בגין "אי-התאמה" ירד.

טבלה מס' 4 – שיעור הנשירה מצה"ל בקרב חיילות יוצאות אתיופיה לפי סיבת הנשירה, בשנתוני השחרור 2010–2007 (באחוזים) ¹⁰							
שיעור כלל הנושרות	שיעור הנושרות בקרב אתיופיה	שיעור הנושרות לפי סיבת נשירה					שנת שחרור
		התנהגות רעה או חמורה	אי-התאמה	פרט	נפשי	גופני	
8.4	9	0.2	1.6	3.9	2.3	1	2007
6.7	11.2	3.1	0.7	4.3	1.2	1.9	2008
6.8	7	1.1	0.4	2.3	1.1	2.1	2009
7.2	9.8	1.9	1	3.4	2.1	1.4	2010

מהטבלה עולה כי בשנים 2010–2007 לא הייתה מגמה עקבית של שינוי בשיעור הנשירה מצה"ל בקרב יוצאות אתיופיה. יצוין כי שיעור הנשירה בקרב חיילות יוצאות אתיופיה הוא כמחצית משיעור הנשירה בקרב חיילים יוצאי אתיופיה, והסיבות העיקריות לנשירתן הן "פרט" ו"נפשי".

* * *

מאז הכנסת השמונה-עשרה הוגשו כמה הצעות חוק פרטיות שמטרתן לעגן בחקיקה הראשית את תעודת השחרור מצה"ל ולקבוע את הפרטים שייכללו בה. בדברי ההסבר להצעות החוק נטען כי תעודת השחרור נועדה להיות אסמכתה לשירות המדינה, גם במקרים שבהם השירות לא היה מלא. כיום כתובה בתעודה סיבת השחרור, ולעתים מוזכרת התנהגות שלילית. בניגוד לרישום פלילי במשטרה, שנמחק ברבות השנים, סעיף ההתנהגות בתעודת השחרור אינו נמחק לעולם, מה שעלול לפגוע בחייל המשוחרר גם שנים רבות לאחר שחרורו. הצעות החוק בנושא מבקשות לקבוע כי בתעודת השחרור יצוינו רק הפרטים האלה: שם החייל, מספר אישי, דרגה, עיטורים ואותות, תקופת שירות והכשרות. תעודת השחרור לא תכלול את סיבת השחרור (סיבה רפואית, חוסר התאמה, תום שירות) וגם לא הערכה מילולית של המפקד הישיר או פרטים על התנהגותו של החייל.¹¹

בכבוד רב,
צח בן-יהודה
רכז מחקר ומידע

אישור: שרון סופר, ראש צוות בכירה
עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

¹⁰ פלורה קוך דבידוביץ', [השתלבות יוצאי אתיופיה בצה"ל](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בדצמבר 2011.

¹¹ פ/1855/20 הצעת חוק תעודת שחרור לחיילים משוחררים, התשע"ה-2015; פ/19/2048 הצעת חוק תעודת שחרור לחיילים משוחררים, התשע"ד-2014; פ/19/714 הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון – תעודת שחרור), התשע"ג-2013; פ/18/4418 הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון – תעודת שחרור), התשע"ג-2013.

